

Titu Maiorescu- Eminescu si poeziile lui

Ceea ce caracterizeaza mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu, este o așa de covârșitoare inteligenta, ajutata de o memorie, careia nimic din cele ce-si întiparise vreodata nu-i mai scapa (nici chiar în epoca alienatiei declarate), încât lumea în care traia el dupa firea lui si fara nici o sila, era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce si le însusise si le avea pururea la îndemâna. În aceeasi proportie tot ce era caz individual, întâmplare externa, conventie sociala, avere sau neavere, rang sau nivelare obsteasca si chiar soarta externa a persoanei sale ca persoana, îi erau indiferente. A vorbi de mizeria materiala a lui Eminescu însemneaza a întrebuinta o expresie nepotrivita cu individualitatea lui si pe care el cel dintâi ar fi respins-o. Cât i-a trebuit lui Eminescu ca sa traiasca în acceptiunea materiala a cuvântului, a avut el totdeauna. Grijile existentei nu l-au cuprins niciodata în vremea puterii lui intelectuale; când nu câstiga singur, îl sustinea tatal sau si-l ajutau amicii. Iar recunoasterile publice le-a despretuit totdeauna.

Vreun premiu academic pentru poeziile lui Eminescu, de a carui lipsa se plânge o revista germana din Bucuresti? Dar Eminescu ar fi întâmpinat o asemenea propunere cu un râs homeric sau, dupa dispozitia momentului, cu acel surâs de indulgenta miloasa ce-l avea pentru nimicurile lumesti. Regina României, admiratoare a poeziilor lui, a dorit sa-l vada, si Eminescu a avut mai multe convorbiri literare cu Carmen Sylva. L-am vazut si eu la Curte si l-am vazut pastrând si aici simplitatea încântatoare ce-o avea în toate raporturile sale omenesti. Dar când a fost vorba sa i se confere o distinctie onorifica, un bene-merenti sau nu stiu ce alta decoratie, el s-a împotrivit cu energie. Rege el însusi al cugetarii omenesti, care alt Rege ar fi putut sa-l distinga? Si aceasta nu din vreo vanitate a lui, de care era cu desavârsire lipsit, nu din sumetia unei inteligente exceptionale, de care numai el singur nu era stiutor, ci din naivitatea unui geniu cuprins de lumea ideala, pentru care orice coborâre în lumea conventionala era o suparare si o nepotrivire fireasca!

Cine-si da seama de o asemenea figura, înțelege îndata, ca nu-l puteai prinde pe Eminescu cu interesele, care ademenesc pe cei mai multi oameni. Luxul starii materiale, ambitia, iubirea de glorie nu au fost în nici un grad obiectul preocuparilor sale. Sa fi avut ca redactor al TTimpului mai mult decât a avut, sa fi avut mai putin; pentru micile lui trebuinte materiale tot atât era. Numai dupa izbucnirea nebuniei, în intervalele lucide, în care se aratau însa felurite forme de degenerare etica, obisnuite la asemenea stari, devenise lacom de bani.

Prin urmare legenda, ca mizeria ar fi adus pe Eminescu la nebunie, trebuie sa aiba soarta multor alte legende: sa dispara înaintea realitatii.

Si nici munca speciala a unui redactor de ziar nu credem ca trebuie privita la Eminescu ca o sfortare impusa de nevoie unui spirit recalitrant. Eminescu era omul cel mai silitor, vesnic cetind, meditând, scriind. Lipsit de orice interes egoist, el se interesa cu atât mai mult de toate manifestarile vietii intelectuale, fie scrierile vreunui prieten, fie studiarea miscarii filozofice în Europa, fie izvoarele istorice, despre care avea cunostinta cea mai amanuntita, fie luptele politice din tara. A se ocupa cu vreuna din aceste chestii, a cugeta si a scrie asupra lor, era lucrul cel mai potrivit cu felul spiritului sau. Si energia, cu care a redactat TTimpul, înaltimea de vederi, ce apare în toate articolele lui, puterea neuitata, cu care în contra frazei despre nationalismul liberal al partidului de la guvern a impus importanta elementului autohton, sunt o dovada pentru aceasta.

Cu o așa natura, Eminescu gasea un element firesc pentru activitatea lui în toate situatiile, în care a fost pus. La biblioteca, pentru a-si spori comoara deja imensa a memoriei sale; ca revizor scolar, pentru a starui cu limpezimea spiritului sau asupra

nouelor metode de învățământ; în cercul de amici literari, pentru a se bucura fără invidie sau a râde fără răutate de scrierile cetite; la redacția Timpului, pentru a biciui frazeologia neadeverată și a formula sinteza unei direcții istorice naționale: în toate aceste ocupări și sfere Eminescu se afla fără silă în elementul său.

Dacă a înnebunit Eminescu, cauza este exclusiv internă, este înnașcută, este ereditară. Cei ce cunosc datele din familia lui știu că la doi frați ai săi, morți sinucisi, a izbucnit nebunia înainte de a să și ca această nevropatie se poate urmări în linie ascendentă.

De altminteri și în vremea, în care spiritul lui era în vigoare, felul traiului său făcuse pe amici să se teamă de rezultatul final. Viața lui era neregulată; adesea se hrănea numai cu narcotice și excitante; abuz de tutun și de cafea, nopți petrecute în citire și scriere, zile întregi petrecute fără mâncare, și apoi deodată la vreme neobisnuită, după miezul nopții, mâncări și bauturi fără alegere și fără măsură; așa era viața lui Eminescu. Nu această viață i-a cauzat nebunia, ci germenul de nebunie înnașcut a cauzat această viață. Ceea ce o dovedește, este, că toate încercările, adeseori și cu staruina repetate de unii prieteni ai săi, între alții și de mine, nu au fost în stare să-l aducă la un trai mai regulat.

Și nici de nefericiri, cari ar fi influențat sănătatea intelectuală sau fizică a lui Eminescu, nu credem că se poate vorbi. Dacă ne-ar întreba cineva: a fost fericit Eminescu? am răspunde: cine e fericit? Dar dacă ne-ar întreba: a fost nefericit Eminescu? am răspunde cu toată convingerea: nu! Ce e drept, el era un adept convins al lui Schopenhauer, era prin urmare pesimist. Dar acest pesimism nu era redus la plângerea marginată a unui egoist nemulțumit cu soarta sa particulară, ci era eternizat sub forma mai senină a melancoliei pentru soarta omenirii îndeobște; și chiar acolo, unde din poezia lui strabate indignarea în contra epigonilor și a demagogilor înșelători, avem a face cu un simțământ estetic, iar nu cu o amaraciune personală. Eminescu, din punct de vedere al egoismului, era cel mai nepăsător om ce și-l poate închipui cineva, precum nu putea fi atins de un simțământ prea intensiv al fericirii, nu putea fi expus la o prea mare nefericire. Seninătatea abstractă, iată nota lui caracteristică, în melancolie ca și în veselie. Și lucru interesant de observat: chiar forma nebuniei lui era o veselie exultantă.

Când venea în mijlocul nostru cu naivitatea sa ca de copil, care îi câștigase de mult inima tuturor, și ne aducea ultima poezie ce o făcuse, o refăcuse, o rafinase, căutând mereu o formă mai perfectă, o cetă parca ar fi fost o lucrare străină de el. Niciodată nu s-ar fi gândit macar să o publice: publicarea îi era indiferentă, unul sau altul din noi trebuia să-i ia manuscrisul din mână și să-l dea la Convorbiri Literare!

Și dacă pentru poeziile lui, în care și-a întrupat sub o formă așa de minunată cugetările și simțirile, se multimea cu emoțiunea estetică a unui mic cerc de amici, fără a se gândi la nici o satisfacție de amor-propriu; dacă el se considera oarecum ca organul accidental, prin care însăși poezia se manifesta, așa încât ar fi primit cu aceeași mulțumire să se fi manifestat prin altul: ne este permis să conchidem nu numai că era nepăsător pentru întâmplările vieții externe, dar și chiar că în relațiile lui pasionale era de un caracter neobisnuit. Cuvintele de amor fericit și nefericit nu se pot aplica lui Eminescu în accepțiunea de toate zilele. Nici o individualitate femeiască nu-l putea captiva și ținea cu desăvârșire în marginirea ei. Ca și Leopardi în Aspasia, el nu vedea în femeia iubită decât copia imperfectă a unui prototip nerealizabil. Îl iubea întâmplătoare copie sau îl parasea, tot copie rămânea, și el cu melancolie impersonală își căuta refugiul într-o lume mai potrivită cu el, în lumea cugetării și a poeziei. De aci TLuceafărul cu versurile de la sfârșit:

"Ce-ti pasa tie, chip de lut,

Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strâmt

Norocul va petrece;

Ci eu în lumea mea ma simt

Nemuritor si rece"